

Tiesas pienākums izlemt, vai mirusī apsūdzētā persona konkrētā lietā ir vai nav izdarījusi noziedzīgu nodarījumu

Kriminālprocesa likuma 23.pantā ietvertais kriminālprocesa pamatprincips jāinterpretē sistēmiski ar Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktu, kas nosaka, ka uzsāktais kriminālprocess ir jāizbeidz, kad persona, kura saukta pie kriminālatbildības ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process ir nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu, tādējādi tiesas pienākumos ietilpst izlemt, vai mirusī apsūdzētā persona konkrētā lietā ir vai nav izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas

Senāta Krimināllietu departamenta

2011. gada 12. maija

L Ē M U M S

Lietā SKK – 160/2011

(Krimināllieta Nr. 1093010803)

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments šādā sastāvā:

senators referents A.Freibergs,

senatore I.Radzeviča,

senators P.Dzalbe

izskatīja rakstveida procesā lietu sakarā ar apsūdzētā A.K. un cietušās A.R. kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 4.novembra spriedumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2007.gada 9.oktobra spriedumu

A.K., personas kods [..],

atzīts par nevainīgu un attaisnots apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176.panta trešās daļas.

A.K. piemērotais drošības līdzeklis - nodošana policijas uzraudzībā - atcelts.

S.M., personas kods [..],

atzīts par nevainīgu un attaisnots apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176.panta otrās daļas.

S.M. piemērotais drošības līdzeklis - nodošana policijas uzraudzībā - atcelts.

Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 22.oktobra lēmumu kriminālprocess pret S.M. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176.panta otrās daļas izbeigts saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 377.panta pirmās daļas 5.punktu.

Izskatot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona prokuratūras prokurora S.Martinsona apelācijas protestu, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija ar 2010.gada 4.novembra spriedumu Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2007.gada 9.oktobra spriedumu atcēla daļā par A.K. attaisnošanu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176.panta trešās daļas.

A.K. atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 176.panta trešajā daļā, un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 8 gadiem, ar mantas konfiskāciju un policijas kontroli uz 3 gadiem.

A.K. piemērots drošības līdzeklis - apcietinājums, apcietinot tiesas zālē nekavējoties. Soda izciešanas termiņu noteikts skaitīt no 2010.gada 4.novembra, soda izciešanas termiņā ieskaitot iepriekšējo apcietinājumu no 2003.gada 1.maija līdz 2003.gada 1.jūlijam.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Pirmstiesas kriminālprocesā A.K. un S.M. celta apsūdzība par to, ka viņi personu grupā pēc iepriekšējas norunas izdarīja svešas kustamas mantas nolaupīšanu, saistītu ar vardarbību, bet A.K., būdams persona, kas jau agrāk izdarījusi laupīšanu.

2003.gada 1.maijā ap plkst.17:55 A.K., būdams agrāk sodīts par laupīšanu, un S.M., abi būdami alkohola reibuma stāvoklī, personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās, atnāca uz dzīvokli Rīgā, [...] ielā [...], kur sāka pieprasīt naudu no A.R., kuras meita O. R. ir it kā parādā A.K. Kad A.R. atbildēja, ka meitas nav mājās un naudas viņai nav, S.M. sāka draudēt A.R. ar izrēķināšanos, pieprasot naudu. Kad A.R., nobijusies, iegāja citā istabā pēc Ls10, abi - A.K. un S.M., darbojoties saskaņoti grupā, atklāti nolaupīja videomagnetofonu LG Ls85 vērtībā, pēc kā S.M. iesita A.R. ar dūri pa seju, nodarot fiziskas sāpes, pēc kā, paņēmis Ls10, aizgāja no nozieguma izdarīšanas vietas, tomēr pie mājas izejas viņus aizturēja policijas darbinieki. Cietušajai A.R. nodarīts materiālais zaudējums Ls 95 apmērā.

Šādas A.K. darbības kvalificētas kā noziedzīgs nodarījums, kas paredzēts Krimināllikuma 176.panta trešajā daļā, bet S.M. darbības kvalificētas kā noziedzīgs nodarījums, kas paredzēts Krimināllikuma 176.panta otrajā daļā.

Apelācijas instances tiesas spriedumā norādīts, ka apsūdzētā A.K. vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 176.panta trešajā daļā, pierādīta pilnībā un viņa darbības kvalificētas pareizi.

Par apelācijas instances tiesas spriedumu kasācijas sūdzības iesnieguši apsūdzētais A.K. un cietusī A.R.

Apsūdzētais A.K. kasācijas sūdzībā norāda, ka nepiekrīt Rīgas apgabaltiesas spriedumam, tai skaitā, daļā par viņam noteikto sodu.

Tiesa pārkāpusi „Starptautisko cilvēktiesību” konvencijas 6.panta pirmo daļu, kas garantē taisnīgu un objektīvu tiesvedību, jo apelācijas instances tiesa bez papildus pierādījumiem taisījusi pirmās instances tiesas spriedumam pilnīgi pretēju spriedumu.

A.K. norāda, ka nopratinātie liecinieki apelācijas instances tiesā ne par kādiem jauniem apstākļiem nav varējuši liecināt, jo notikušā tiešo aculiecinieku lietā vispār nav. Lietas izskatīšanā pieļauts Kriminālprocesa likuma 14.panta, kas garantē tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, pārkāpums. Šā panta piektā daļa pieļauj procesa izbeigšanu, ja nav ievērots saprātīgs termiņš.

Kasācijas sūdzības iesniedzējs uzskata, ka pārkāpts Kriminālprocesa likuma 16.pants – tiesības uz objektīvu kriminālprocesa norisi, jo apelācijas instances tiesa nav ņēmusi vērā cietušās paskaidrojumus tiesā, bet izmantojusi tikai cietušās pirmstiesas procesā liecināto. Neizvērtējot vairākkārtīgos cietušās iesniegumus un paskaidrojumus, apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 48.panta otrās daļas 3. un 4.punktu.

Kasācijas sūdzībā norādīts, ka prokuroram, ņemot vērā Kriminālprocesa likuma 43.panta pirmo daļu, vajadzēja atteikties no apsūdzības uzturēšanas, jo pastāv saprātīgas šaubas par viņa - A.K., vainu.

A.K. uzskata, ka apelācijas instances tiesa pārkāpusi arī Kriminālprocesa likuma 127.pantu, 128.panta trešo daļu.

Apsūdzētais A.K., atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 124.panta otro daļu, 130.pantu, analizē noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, vērtē cietušās liecības, norāda, ka tās iegūtas draudu rezultātā, ko izteikuši gan policijas darbinieki, gan prokurors.

Pēc sūdzības iesniedzēja ieskata, tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 95., 96., 99.pantu, jo cietusī A.R. nekad sevi nav atzinusi par cietušo. Pirmstiesas procesā nepilngadīgā liecinieka A.R. pratināšanā pārkāpts Kriminālprocesa likuma 89., 152.pants, līdz ar to tiesa šīs liecības nevarēja izmantot kā pierādījumu.

Apelācijas instances tiesa pārkāpusi arī Kriminālprocesa likuma 527.panta otrās daļas 6.punktu, jo nav motivējusi konkrētā soda piemērošanu, kā arī pārkāpusi šā likuma 527.panta otrās daļas 1.un 2.punktu, jo nepilnīgi motivējusi apsūdzības pamatotību. Tādā veidā pārkāpts Kriminālprocesa likuma 511., 512.pants.

A.K. uzskata, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta pirmajā daļā (tā sūdzībā) un 575.panta trešajā daļā paredzēto pārkāpumu, jo nepareizi kvalificējusi viņa darbības, un nav ņēmusi vērā viņa slikto veselības stāvokli.

Kasācijas sūdzībā A.K. lūdz atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un atstāt spēkā pirmās instances tiesas spriedumu, jo viņa darbībās nav noziedzīga nodarījuma sastāva. Apelācijas instances tiesas spriedums, pēc apsūdzētā domām, ir nemotivēts un nelikumīgs.

Apsūdzētais A.K. lūdz lietu izskatīt mutvārdu procesā, piedaloties cietušajai A.R. un aizstāvim A.Drēbniekam.

Cietusī A.R. savā kasācijas sūdzībā norāda, ka šajā krimināllietā nav cietušo, ko viņa jau vairākkārtīgi norādījusi tiesai. Notikušais ir tikai pārpratums, kurš noskaidrojies. Cietusī uzskata, ka pirmās instances tiesas spriedums ir taisnīgs, un cer, ka viņas viedoklis tiks ņemts vērā.

Izvērtējot apsūdzētā A.K. pieteikto lūgumu izskatīt lietu mutvārdu procesā, Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka tas noraidāms, jo atbilstoši Kriminālprocesa likuma 583.panta otrajai daļai iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas spriedums jāatceļ pilnībā un lieta jānosūta jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā šādu iemeslu dēļ.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija lietā taisījusi pēc būtības jaunu notiesājošu spriedumu, atceļot attaisnojošu spriedumu un atzīstot A.K. par vainīgu Krimināllikuma 176.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Kriminālprocesa likuma 564.panta sestajā daļā noteikts, ka, gadījumā, ja apelācijas instances tiesa atstāj pirmās instances tiesas spriedumu bez grozījumiem, tā var neatkārtot pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus.

Savukārt saskaņā ar minētā panta astoto daļu, ja apelācijas instances tiesa taisa pēc būtības jaunu spriedumu, tam jāatbilst prasībām, kādas Kriminālprocesa likumā noteiktas pirmās instances tiesas spriedumam.

Līdz ar to Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas spriedumam pilnībā jāatbilst Kriminālprocesa likuma 511., 512., 527.pantā izvirzītajām prasībām.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmajai daļai notiesājoša sprieduma aprakstošajā daļā sniedz pierādītā noziedzīga nodarījuma aprakstu un juridisko kvalifikāciju, minot tā izdarīšanas laiku, vietu, izdarīšanas veidu, apsūdzētā vainas formu, motīvus un šā nodarījuma sekas.

Apelācijas instances tiesas spriedumā dots atzinums, ka „pirmās instances tiesas spriedums ir atceļams, jo apsūdzētā A.K. vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 176.panta trešajā daļā, pierādīta pilnībā un viņa darbības kvalificētas pareizi.”

Senāta Krimināllietu departaments konstatē, ka apelācijas instances tiesas spriedumā ir izklāstīti un novērtēti pierādījumi, ar kuriem pamatoti tiesas secinājumi par A.K. vainīgumu Krimināllikuma 176.panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, taču spriedumā nav dots pierādītā noziedzīgā nodarījuma apraksts.

Norādīto Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmās daļas pārkāpumu Senāts atzīst par būtisku Kriminālprocesa likuma pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas konkrētā lietā noveda pie nelikumīga nolēmuma.

Turklāt no lietā esošajiem dokumentiem secināms, ka Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 2009.gada 22.oktobra tiesas sēdē pieņēma lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu pret S.M. (sakarā ar M. nāvi), pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktu(4.sējums l.l.62-63).

Lieta apelācijas kārtībā skatīta sakarā ar prokurora protestu, kurš lūdza pilnībā atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un taisīt jaunu spriedumu, atzīstot A. K. par vainīgu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176.panta trešās daļas un S.M. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176.panta otrās daļas, nosakot viņiem sodu saskaņā ar Krimināllikuma 46.pantu.

Kā redzams no apelācijas instances tiesas sēdes protokola (4.sēj.l.l.140), prokurors nav atteicies uzturēt apelācijas protestu daļā par S.M. darbību konstatāciju šajā lietā, nav arī grozījis apsūdzību A.K., bet protestu uzturējis pilnībā atbilstoši tajā izklāstītajiem motīviem.

No pirmstiesas procesā A.K. un S.M. celtajām apsūdzībām neapšaubāmi secināms, ka apsūdzētie darbojušies personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, un tieši S.M. ir iesitis cietušajai A.R.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktu uzsāktais kriminālprocess ir jāizbeidz, ja persona, kura saukta pie kriminālatbildības, ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process ir nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 380.pantam, persona netiek rehabilitēta, ja kriminālprocesu izbeidz, tai skaitā, ar šā likuma 377.panta 5.punktā paredzēto lēmumu.

Senāta Krimināllietu departaments atzīmē, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 23.pantā ietvertu kriminālprocesa pamatprincipu krimināllietās tiesu spriež tiesa, tiesas sēdē izskatot un izlemjot pret personu celto apsūdzību pamatotību, attaisnojot nevainīgas personas vai arī atzīstot personas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Šis augstāk norādītais kriminālprocesa pamatprincips stingri jāievēro arī gadījumos, kad apsūdzētais lietas iztiesāšanas laikā miris.

Kriminālprocesa likuma devītās sadaļas „Lietas izskatīšana pirmās instances tiesā”, kā arī desmitās sadaļas „Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā un kasācijas instances tiesā” normās nav norādes, kā būtu jārīkojas tiesai, ja apsūdzētais lietas iztiesāšanas laikā miris.

Senāts norāda, ka Kriminālprocesa likuma 23.pantā ietvertais kriminālprocesa pamatprincips jāinterpretē sistēmiski ar Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktu, kas nosaka, ka uzsāktais kriminālprocess ir jāizbeidz, kad persona, kura saukta pie kriminālatbildības ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process ir nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu.

Ievērojot norādīto kriminālprocesa normu nostādnes, un Senāta Krimināllietu departamenta 2011.gada 28.janvāra lēmumā SKK-22/11 izteiktās atziņas, uzskatāms, ka tiesas pienākumos ietilpst izlemt, vai mirusī apsūdzētā persona konkrētā lietā ir vai nav izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Kā jau norādīts iepriekš, prokurors apelācijas instances tiesā neatsauca protestu daļā, kas būtu pamats apelācijas tiesvedības izbeigšanai daļā par S.M.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmajai daļai tiesas izmeklēšana un tiesas debates apelācijas instances tiesā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt, izņemot gadījumus, kad apelācijas instances tiesai rodas šaubas par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem.

Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka tiesa nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās daļas prasības un nav izskatījusi prokurora protestu daļā par S.M. inkriminētajām darbībām.

Norādīto Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās daļas pārkāpumu Senāts šajā lietā atzīst par būtisku Kriminālprocesa likumu pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveda pie nelikumīga nolēmuma.

Augstāk norādīto iemeslu dēļ apelācijas instances tiesas spriedumu Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas izpratnē nevar atzīt par tiesisku un pamatotu.

Tā kā lieta apelācijas instances tiesā jāizskata no jauna atbilstoši Kriminālprocesa likuma 53.nodaļas normām, Senāts šajā lēmumā nedod vērtējumu apsūdzētā A.K. un cietušās A.R. kasācijas sūdzībā izteiktajiem argumentiem.

Vadoties pēc Kriminālprocesa likuma 585., 587.panta, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments

n o l ē m a

Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 4.novembra spriedumu atcelt pilnībā un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijai.

Drošības līdzekli - apcietinājumu, šajā lietā A.K., personas kods[..], atcelt.

Lēmums nav pārsūdzams.